MEDEDELINGEN

HEEMKRING OKEGEM

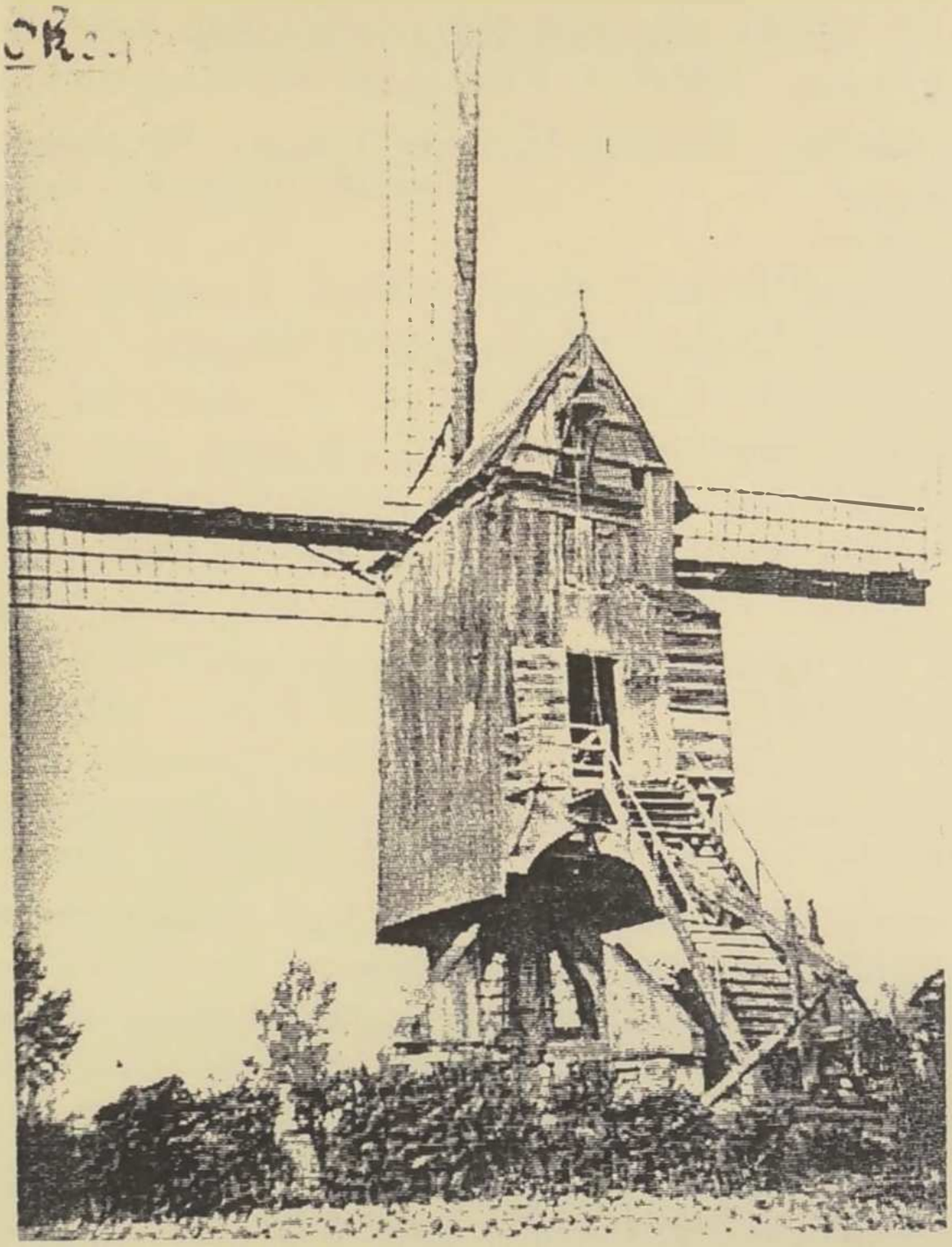

23ste Jaargang, 1998, Nr. 4
VERSCHIJNT DRIEMAANDELIJKS
Afgiftekantoor Ninove 1
4de trimester 1998

BESTUURSLEDEN

Voorzitter: Herman Van Isterdael, Idevoordelaan 27, Okegem
(054/32.23.02)
Secretaris: Patrick Praet, Kievitlaan 25, Ninove
(054/32.71.58)
Penningmeester: Suzanne Van der Speeten, Hazeleerstraat 19, Okegem
(053/66.76.89)
Bestuursleden:
Jozef Van der Speeten, Guldenboom 12, Okegem
(054/33.55.75)
Godelieve De Deyn, Kouterbaan 34, Okegem
(054/33.48.70)
André Segers, Idevoordelaan 25, Okegem
(054/33.65.68)
Herman Brantegem, Hazeleerstraat 24, Okegem
(053/68.04.51)

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Ninove.

Verantwoordelijke uitgever: Herman Van Isterdael
Idevoordelaan 27, 9400 Okegem-Ninove
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Een jaarabonnement op Mededelingen Heemkring Okegem kost 150 frank. Erelid wordt men vanaf 250 frank. Lid worden kan door de som te storten op rekeningnummer 001-1565869-74 van Heemkring Okegem.

Centrale Bibliotheek

OOGSTEN EN DORSEN VROEGER, deel 2

door Jozef Van der Speeten

We besluiten het hoofdstuk "dorsen" (zie Mededelingen, 1998, 3) met een levensschets van Okegemse dorsers die vóór en na de Tweede Wereldoorlog actief waren, met beschouwingen over dubbelteelten en kludde, én met een woordenlijst uit de wereld van oogsten en dorsen.

Bekende dorsers in Okegem

Een eerste figuur is **Jeróme Van de Perre**. Hij werd te Okegem op 13 mei 1903 geboren als zoon van Francis (Soeë) en Sophie Schouppe. Hij was sinds zijn jonge jaren een sociaalvoelend man want in 1923 was hij medestichter van de Boerengilde van Okegem. Hij huwde te Pamel op 4 september met Maria Coleta De Saeger; dit echtpaar vestigde zich in één van de drie huizen, eigendom van de familie Van Holder-Hendrickx, langs de Luipaardweg. In 1933 liet hij een grotere woning bouwen langs de Okegembaan die hij met zijn kroostrijk gezin betrok. Om beter te kunnen zorgen voor het levensonderhoud van zijn gezin ging hij naar Brussel werken. Wanneer hij dan 's avonds thuiskwam wachtte hem nog heel wat werk op zijn kleine boerderij.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog schafte hij zich een kleine dorsmachine aan, een kopdorser die electrisch aangedreven werd. Met deze machine kon hij bovendien gemakkelijk in de schuurtjes van kleine boeren gaan dorsen. In 1951 kocht hij een grote dorsmachine bij de firma Claeys van Zedelgem, samen met een bindmachine en tractor. Met deze dorsmachine kon hij ook het grotere werk aannemen bij de grote boeren, zowel in de schuur als op het veld. Hij werkte samen met zijn zonen (hij had vijf jongens en twee meisjes),

maar vooral met Amandus en Firmin die ook voldoende afwisten van techniek.

Vanaf het begin van de jaren zestig zag men op de velden de pikdorsers verschijnen met als gevolg dat de dorsers minder werk kregen. Jeróme was een vooruitziend man en schafte zich een pick-up (een strobindmachine) aan. Wanneer het stro voldoende droog was, moest het "gebot" worden, dit is opgeraapt, samengeperst en gebonden tot stevige bussels. Vanaf het midden van de jaren zestig stalde hij de dorsmachine in de garage, zij staat er nu nog steeds te bezichtigen.
Jeróme overleed op 22 september 1997 in de gezegende leeftijd van 94 jaar.

De tweede dorser was **Richard De Luyck**. Hij werd te Okegem geboren op 11 november 1903 als zoon van Modest (afkomstig uit Outer) en van Sidonie Van der Donck. Hij huwde te Liedekerke met Maria Rosalia Lievens en bleef er wonen. Zijn dochters Celestina en Maria zijn trouwens te Liedekerke geboren.
Vóór de Tweede Wereldoorlog was hij mijnwerker van beroep. Zo staat hij immers opgetekend in de kiezerslijst van Okegem. Hij woonde toen in huis nr. 42 aan de Leopoldstraat. Eind jaren veertig werd hij ook "dorser" en kocht een dorsmachine met binder en tractor, zodat hij met de machine van de ene schuur naar de andere kon rijden. De tractor werd ook als drijfkracht van de dorsmachine gebruikt.

Omdat hij thuis geen bergplaats voor de machines had, mocht hij die na het seizoen in de oude schuur van het hof van oud-burgemeester Jan Van den Berghe opbergen.
Bij het dorsen kreeg hij hulp van zijn oudste dochter Celestine die goed "haar man" stond. Zijn schoonzoon Maurits Marchand sprong bij voor onderhoud en herstellingen van de machine. Van beroep was Maurits immers automechanieker.

De concurrentie was in die jaren zeer groot en daarom zocht Richard naar een geschikte plaats "te velde". Hij stalde zijn machine tijdens de oogstperiode op een stuk "uitgevormd" land langs de Leopoldstraat, niet ver van de Aalsterse Steenweg. Daar kwamen de boeren met volgeladen karren oogst die ze ter plaatse lieten uitdorsen. Zo hadden ze geen last van stof of vuiligheid op hun erf.

Vanaf de jaren zestig had hij ook af te rekenen met de nieuwkomer, de pikdorser, die heel wat werk uit de handen nam. Hij besloot te stoppen met zijn onderneming omdat ze niet meer renderend was.
Richard De Luyck overleed te Okegem in maart 1967.

Een derde Okegemse (of van Okegem afkomstige) dorser was **Jozef Van der Speeten,** geboren te Okegem op 15 juni 1880 als oudste zoon van het gezin Petrus Joannes Van der Speeten-Wittenberg (cichoreifabrikant of peeënbrander).
Waarschijnlijk werd hij reeds vroeg ingeschakeld in het bedrijf van zijn vader dat vooral tijdens de herfst- en wintermaanden op volle toeren draaide. Zijn zoon Frederik vertelde dat zijn vader in zijn jeugdjaren ook ging helpen op de boerderij van Judo Van Holder en dat hij zelfs in de winterperiode meedorste met de vlegel in de schuur van voornoemde boer.
Hij huwde te Pamel met Maria Ludovica Van Cutsem, geboren te Pamel in 1887, en vestigde zich te Pamel in de Piezelstraat waar hij een boerderijtje uitbaatte. Het huwelijk werd gezegend met negen kinderen: vijf jongens en vier meisjes.
Eind jaren twintig kocht hij een kleine dorsmachine met de idee werk te kunnen verschaffen aan zijn opgroeiende zonen. Hij trok eerst zelf, geholpen door een buurman, op dorpstoernee in Pamel en de naburige dorpen Okegem, Denderleeuw en Teralfene. De dorsmachine had nog geen strobinder zodat er nog heel wat volk nodig was bij het dorsen.

Nog enkele jaren vond Jozef zijn oudste zoon Victor (geboren 1909) bekwaam om mee op ronde te gaan en mee te helpen. Maar het boterde niet al te best tussen vader en zoon zodat Jozef begin jaren dertig zijn tweede zoon Jean (geboren 1918) verplichtte met hem mee te gaan. Deze loste hem regelmatig af bij het insteken van de schoven graan in de machine en bij het onderhoud van de machines. Jean kreeg er stilaan zin in en hij kon zijn vader overtuigen zich een grotere dorsmachine en motor aan te schaffen, zodat ze meer klanten konden bedienen.

Na het huwelijk van Jean kwam Frederik in 1942 aan de beurt om mee te gaan met "den dorsmolen". Hij heeft eigenlijk de gouden tijd meegemaakt van het machinaal dorsen, de tijd van de grote dorsmachines die weliswaar nog aangedreven werden door een diesellocomobiel maar reeds uitgerust waren met een strobindmachine en een hijstoestel voor de zakken graan. De zakkendragers konden zo gemakkelijk de zak op hun rug nemen. Voordien moesten deze elkaar de zak "opgeven". Frederik huwde in 1952 en zijn tweelingbroer Severien nam de de taak over. Vader Jozef die al op leeftijd was, kon de zaak zeker niet meer alleen aan.

Tijdens de jaren vijftig zette de modernisering van de machines zich verder door: er werd een tractor en "pic-up" aangekocht. Er was ook heel wat concurrentie in die tijd zodat de dorsers er op tijd hoefden bij te zijn en degelijk en vlug werk moesten afleveren.

Severien huwde in 1960 en dit betekende het einde van het dorsbedrijf van de Van der Speetens. Jozef overleed te Pamel eind 1968.

Dubbelteelten - nateelten

Na de oogst zorgde de boer voor voldoende en afwisselend voedsel voor de dieren die in het najaar en in de winterperiode op stal stonden. Hij nam tijdig zijn voorzorgen en zaaide in een reeds bezaaid stuk land een andere teelt bij om nog in hetzelfde jaar een tweede oogst te winnen. Klaver en voederwortelen werden gezaaid in koren of vlas. Dat noemde men een dubbelteelt.
Nateelten of stoppelteelten waren vruchten zoals bijvoorbeeld rapen die na de oogst van het koren gezaaid werd. Dergelijke nateelt was zeer uitputtend voor de grond maar de Vlaamse boer bemestte er dan ook naar.

Klaver

De klaver was vroeger de meest verspreide voederplant. Ze had veel voordelen waarvan de voornaamste was dat zij de zomer lang een overvloedig en voedzaam voedsel gaf dat door alle dieren werd gegeerd.
De verbreiding van de klaverteelt heeft vanaf de 17de eeuw een nieuwe periode ingeluid in de geschiedenis van de landbouw. Het kloek voedsel dat de klaver verschafte liet toe dat de dieren het hele jaar op stal konden gevoed worden. De dieren werden ook substantiëler gevoed zodat onder meer de productie van het melkvee zowel in kwaliteit als hoeveelheid steeg. Kleine boeren konden dankzij de klaver ook zeer renderend vee houden, zelfs zonder weiden.

Klaver werd altijd onder dekvrucht gezaaid: in rogge, haver, tarwe en zelfs in vlas. De dekvrucht moest het opkomen van de jonge klaver bevorderen en de traaggroeiende plant tegen het onkruid beschermen. Men zaaide in de maanden maart of april. Het klaverzaad werd van oudsher gewon-

nen van de tweede snede. Maar daarvoor moest de eerste snede vóór het feest van Sint-Jan (24 juni) gemaaid zijn.
De ondervinding had geleerd dat de tweede snede minder onkruid bevatte, bloemrijker was en beter bevrucht werd door de insecten.
Na de graanoogst die samen met de klaver groeide, konden deze percelen dienen als weide. Het daaropvolgende jaar kon men het klaverveld tot driemaal toe maaien om ze als groenvoeder aan de paarden of het vee te geven. De boer moest er wel voor zorgen dat hij het voer klaveren dat hij in de vroege morgen was gaan snijden op een goede manier in de voederplaats openspreidde. Dik op elkaar gestapeld gras of klaveren werd warm en verhitte. Het eten van verhitte klaveren of gras maakte de dieren ziek. De boer stelde vast dat een koe "dik stond", "opgelopen was" of "pijn in 't zak" had. Het "dik staan" werd verholpen door de flank van het dier te doorboren met een priem zodat de gassen langs die opening konden ontsnappen. Vroeger werd ook veel klaver gehooid. De klaver werd gepikt, dus niet gemaaid, en in struiken gezet om te drogen, op dezelfde wijze als granen. Wanneer de klaverbussels goed droog waren, werden ze naar de hoeve gebracht en op de hooizolder "getast".

In 1846 besloeg de teelt van klaver in Okegem 21 ha of 10 % van het areaal. De landbouwtelling van 1970 vermeldt nog 30 are, een teken dat de klaver afgedaan had als voederplant.

Om zijn klaverveld (grasweide) te beschermen tegen personen die ongevraagd een partijtje voedsel kwamen afsnijden om aan hun dieren te geven, plaatste de boer aan de ingang van het veld een lange stok waarop een wis stro was bevestigd. Dit teken was een verwittiging of waarschuwing met het oog op de onschendbaarheid van de eigendom en de eerbied voor andermans bezit. Dit "verbodsteken"

werd in de volksmond *collezjierenmaan* of *callejiereman* genoemd.

Wat was eigenlijk de oorsprong van dit eigenaardig woord? In het woord vindt men het Middelnederlands woord *calangieren* (*callengieren*) terug, dat afgeleid is van het Oudfrans *chalenger* of *calenger...*, gevolgd door het woord "man" in de verbleekte betekenis die het bijvoorbeeld heeft in woorden als pakkeman, brilleman, billeman, zageman enz. De *collezjiereman* was vroeger iemand die "calengiert", de plaatselijke prater of officier (later veldwachter genoemd) die toezicht uitoefende op veld en wei.

Dat Middelnederlandse woord had veel betekenissen waaruit we de voornaamste lichten: 1. aanklagen, een eis instellen, een boete vorderen; 2. iets opeisen, in rechte vorderen (dus bijvoorbeeld een stuk grond als eigendom reclameren en eisen dat het niet betreden wordt).

Bij een *calengiereman* gaat het om een voorwerp dat een eis of wens doet kennen zoals vroeger ook de klopper, de bel, de klok dat aan de dag bracht.

Paul Lindemans deelt in zijn werk ook iets in dit verband mee[1]. Hij zegt onder andere dat de verbouwer van een afzonderlijk stuk of van een veld onder vele verspreid liggende velden zijn grond 'bevrijdde" (d.w.z. omheinde, afsloot) om het beweiden van de braak te voorkomen. Hij stak er de vreewis op: een bussel stro op een stok. Dat beduidde dat het veld "onder vreetijd" lag, d.w.z. het tijdsbestek van het jaar dat de velden groeiende vruchten droegen en niet meer toegankelijk waren voor weidend vee. Om de

---

[1] BILLIET R., *Over de kallezjiereman of calengiereman in Zuid-Westbrabant*, in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 34, 1951, p. 391-396.
LINDEMANS P. *Geschiedenis van de landbouw*, deel 1, p. 349.

schaapherder te beletten met zijn kudde de klaverstoppel of dergelijke te betreden, stak de boer er zijn *calengiereman* op. Het gebruik van de *calengiereman* of vervormd tot onze uitspraak *collejiereman* gaat dus terug op een zeer oud gebruik.

Rapen

Zodra de korenoogst (rogge of gerst) op het veld gestuikt was, werd de stoppel geschoeperd met de *schoeper* (cultivator) en dan werd er beer of gier op gevoerd. De vloeibare mest van het vee, de gier (*zjiëk*) werd verzameld in de gierput. Met de gierpomp werd deze opgepompt en kwam dan terecht in de gierton, die boven op een stelling op de driewielkar lag. Onder de ton legde de boer een paar busseltjes stro opdat de ton door het schokken op de straatstenen niet beschadigd zou worden. De gierton was zo gebouwd dat de gier op een plankje terechtkwam waardoor hij al spattend verspreid werd.

Kleinere boeren voerden de gier met de kruiwagen naar het veld. De gier of beer (mensendrek) zat dan in een gierkuip (*herrevat*) en werd verspreid met de gierlepel (*schepper*). Pas daarna werd de stoppel ondiep geploegd. Kleine boeren die met handenarbeid hun land bewerkten, hakten de grond om met de grote hak (*brauk*). De grond werd daarna geëgd en vervolgens werden met de hand of met de zaaimachine rapen (*loeëf*) gezaaid. Loofzaad kiemt vlug en groeit snel. Daarom moest het loof "gekapt' worden met de kleine hak. Dit was een oppervlakkige grondbewerking waardoor de planten gedund werden en op afstand gezet. Dit werd gedaan om dikkere wortels (rapen) te bekomen. Grote boeren deden dit werk met de "eg" en vervingen zo het handwerk. Het raap- of loofveld werd scherp geëgd:

dit is tamelijk diep, kruisgewijze en soms tot tweemaal toe. Dit werk scheen voor oningewijden een roekeloos vernielen van de jonge vrucht. Maar de Vlaamse boer schreef het welslagen van de oogst juist aan deze grondbewerking toe.
Vroeger werden rapen (wortels) voor de wintervoorraad in "kuilen" bewaard, zoals het met bieten gebeurde die afgedekt werden met stro en aarde. In november werd een partij rapen (knol en loof = *raup* en *wauë*) van het veld gehaald en samen met de pulp (afval van bieten) opgelegd in kuilen. Voor het dagelijks voeder van de dieren werd met de kar of kruiwagen *loeëf* aangevoerd. De rapen werden gestampt of gescherfd in een "stampbak". Dat was een zware houten bak waarin de rapen en bieten met knol en loof aan stukken gekerfd werden met bijvoorbeeld een afgedankte graafschop. Die bak werd bij de grote boeren door de scherf- of raapmolen vervangen. Dit werktuig is eind 19de eeuw op alle hoeven in gebruik genomen en werd industrieel gefabriceerd (zie afbeeldingen).

Tot enkele tientallen jaren na de Tweede Wereldoorlog vormde de raap één van de basiselementen van de Vlaamse veeteelt en de rapenvelden waren het meest vertrouwde en eigen element van het najaarslandschap. Nu is de rapenteelt stilaan vervangen door andere voedergewassen zoals maïs, gras, enz.

In de telling van 1846 kwam de rapenteelt te Okegem niet als hoofdvrucht voor, maar de teelt was als tweede oogst of dubbeloogst de belangrijkste teelt met 28 ha 15 ca of 13% van het landbouwareaal. De landbouwtelling van 1895 geeft voor de teelt van rapen nog een oppervlakte van 30 ha aan. In de telling van 1950 werd de rapenteelt niet meer afzonderlijk vermeld, waarschijnlijk is ze vervat bij de rubriek groenvoeder die nog goed was voor 3 ha 34 ca. De telling van 1975 vermeldt de rapenteelt nog met een oppervlakte van 50 are.

"SCHERFMOLENS"

Bietensnijder

Raapmolen

Peensnijder

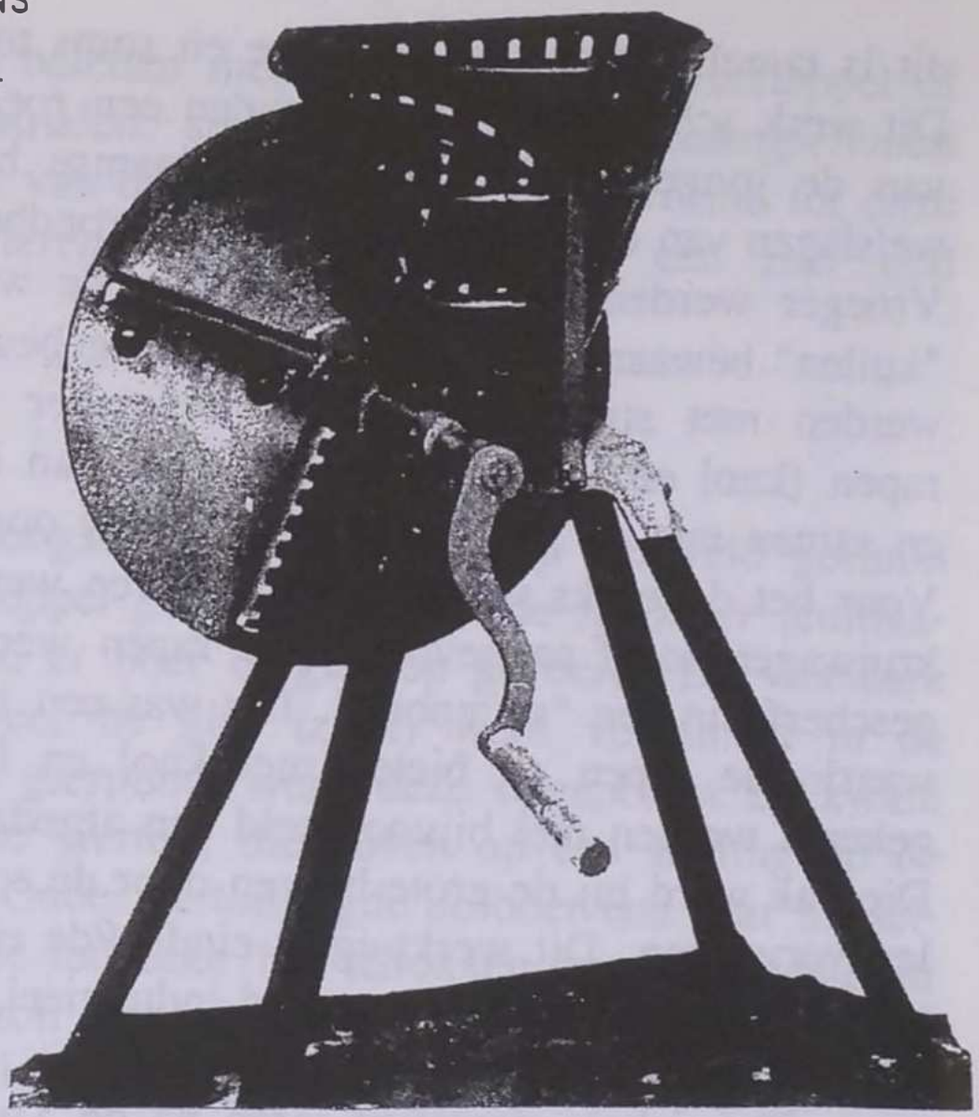

Gietijzeren "scherfmolen" (merk "Rapide", Devlees-chauwer).

Vóór 1700 was de raap ook voor mensen een hoofdbestanddeel van het dagelijks voedsel, samen met bonen, kabuiskolen en wortelen. Zowel de welstellenden van dorp en stad als de boer en armelui verbruikten rapen. De keukenrapen werden in busseltjes gebonden naar de markt gebracht. Ze waren een gezond en nogal zuiverend voedsel. De volksmond zegt immers: "Rapen doet het gat gapen".

Rapen waren de voorlopers van de aardappelen. Bedenk dat de aardappel pas rond 1700 bij ons werd geteeld voor menselijk gebruik. Vooral tijdens de hongersnood van 1740 was hij van groot belang. Toen de aardappelen tijdens de oorlogsjaren van deze eeuw gerantsoeneerd en schaars waren, zijn er heel wat "raapkens binnengespeeld".

Bewerking van het stoppelland: een oud gebruik

Er zit altijd iets goeds in de oude gebruiken omdat ze ingegeven waren door jaren ervaring.
Wanneer de tarwe gepikt was bleef het onderste gedeelte van de graanhalmen, de stoppels, in de grond vastzitten. De boer ploegde het stoppelveld zeer ondiep om met de *voetj'nsploeg* om de stoppels los te maken en ze aan de oppervlakte te doen drogen. Die bewerking noemde men *stett'n* (storten). Nadien werd het veld geëggerd (geëgd) en vervolgens met de kledden (de sleepketting) bewerkt. Het bijeenhalen van de stoppels was een hele karwei. De kledden ontdeed de stoppels van aanklevende aarde. Achteraan het werktuig waren een achttal vierkante staafjes bevestigd (slepers) die de stoppels "in rollekens" bijeenrolden wat het de boer gemakkelijk maakte om ze nadien van het veld te halen of ze ter plaatse op hoopjes te brengen en ze te verbranden. De slepers hadden nog een bijkomende functie: als de *kledden* opgerold werd om hem op te bergen werden de slepers in de schakels gestoken zodat het geheel goed bijeen bleef. De

kledden werd met een slede (*sledde*) naar het veld gebracht.

Kleine boeren die meestal niet over een ploeg beschikten gingen met de *brauk* (grote hak) een dunne laag stoppelgrond afschalmen. Dat laagje grond kwam op een strookje grond daarnaast neer. Zo kwam het hele stoppelveld los te liggen. Die werd verder met de eg en hark of rijf behandeld zodat de stoppels bijeen op hoopjes werden gebracht en verbrand.

Kludde

We willen nu nagaan wat het verband is tussen dit landbouwwerktuig en de oude kwelgeest kludde of kledden met zijn keten. We hebben hier namelijk te doen met een fraai voorbeeld van betekenisovergang: de naam van een denkbeeldig wezen uit de wereld van het volksgeloof gaat over op een landbouwwerktuig dat niet bekend is binnen een zeer beperkt gebied van enkele dorpen, maar in heel West-Brabant en in een deel van het aangrenzende Land van Aalst.
Een kledden is een landbouwtuig dat voornamelijk in het voorjaar gebruikt werd om de nodige onderhoudswerken aan de weiden uit te voeren, meer bepaald om de molshopen te effenen, harde aardkluiten te verbrijzelen en terzelfdertijd de grasmat enigszins om te woelen en daardoor te verluchten. Alle zijn dit maatregelen die meehelpen om de goede groei van het gras te bevorderen. Ook op het zaailand werd in de lente soms met de kledden gewerkt om te voorkomen dat tijdens de oogst de molshopen het pikken zouden bemoeilijken. Na de oogst werd de kledden ook nog gebruikt om het stoppelland te bewerken.
De kledden was een zwaar metalen sleepnet of kettingachtig vlechtwerk in de vorm van een rechthoek die minstens 1,5 m x 2 m groot was. Hij bestond uit een groot aantal min of meer vierkante schakels. Het eigenlijke net of vlechtwerk zat

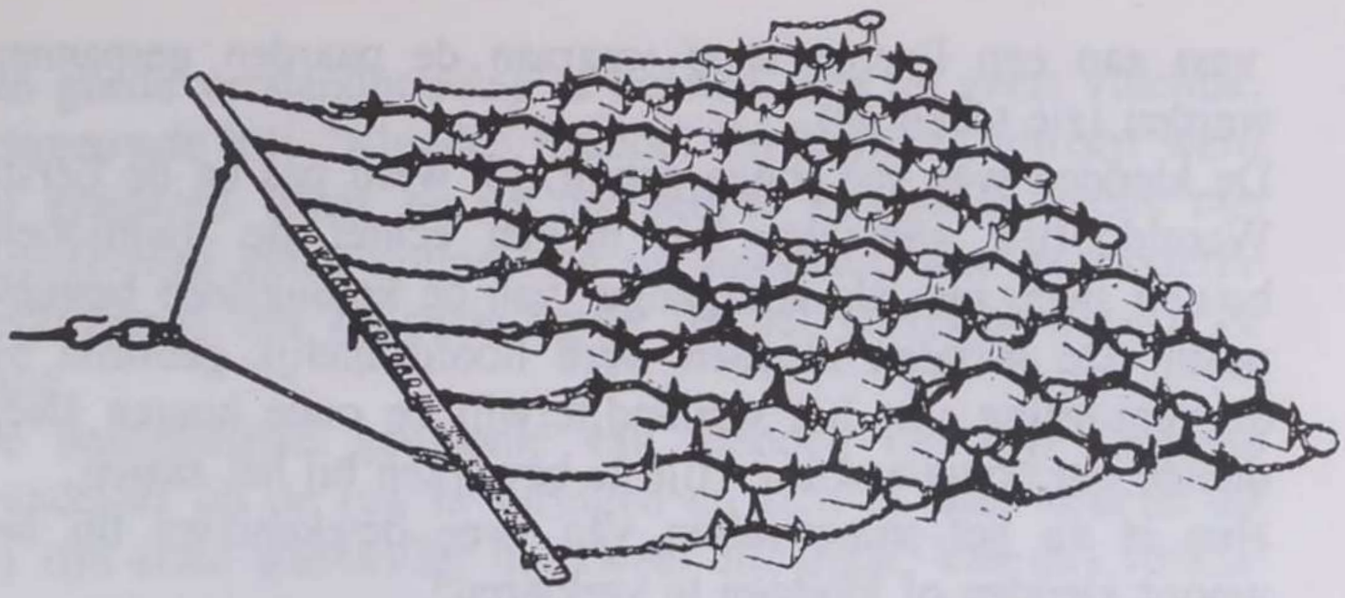

Fig. : De "slappe egge" van Howard. Kettingeg.
Bron : De Akkerbouw, XIX, 18 (5 mei 1867).

KLEDDEN. Uit: ELOY Arnold, Oud landbouwgereedschap, p. 237.

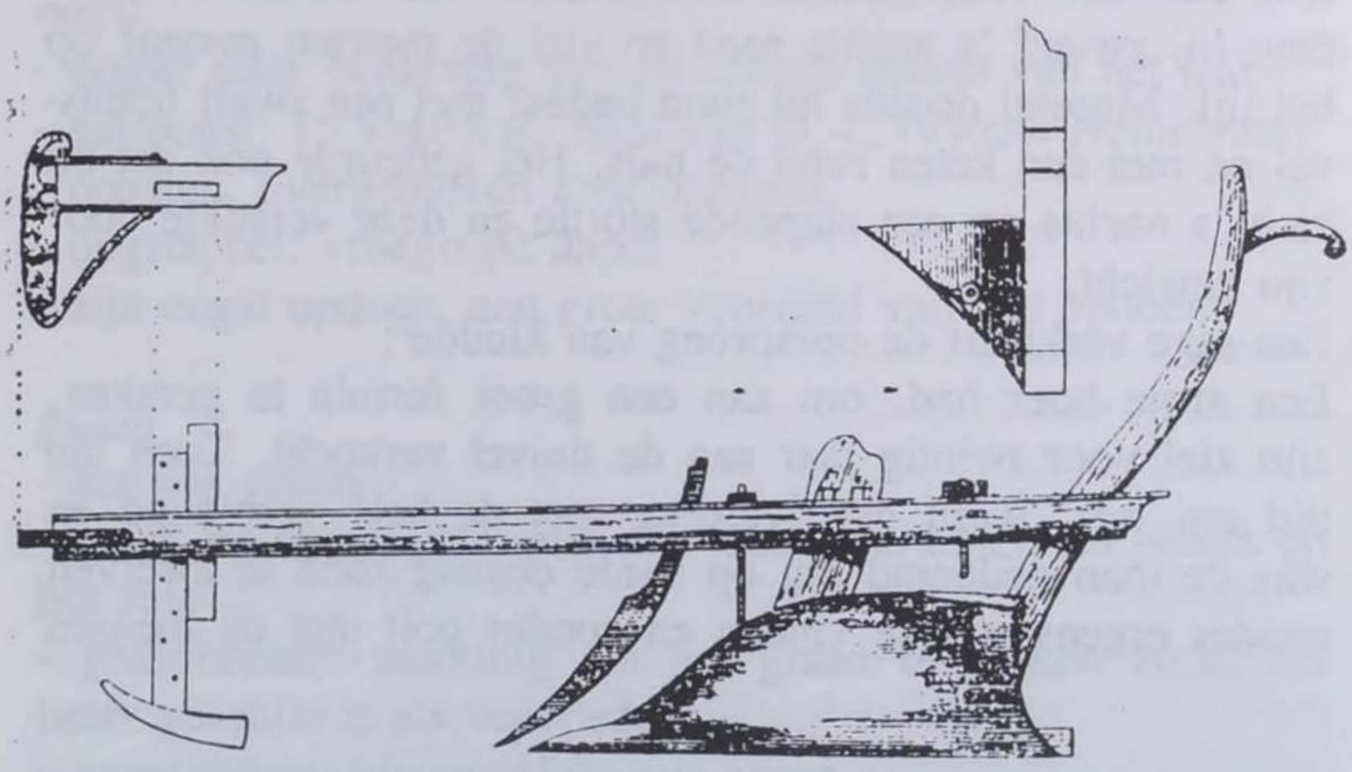

26. *Oostvlaamse ploeg* (Van Aelbroeck). *Linkse ploeg, met kleine, convexe schaar en lange riester in schroefvlak.*

Uit: LINDEMANS P., Geschiedenis van de landbouw, deel I, p. 183.

vast aan een ijzeren staaf waaraan de paarden gespannen werden (zie tekening).
De kledden was van jonge datum, hij werd pas na de Eerste Wereldoorlog gebruikt. We mogen echter de traditionele houten sleep niet als voorganger van de kettingsleep bestempelen. De metalen kledden werd hoofdzakelijk gebruikt bij de verzorging van het weiland,terwijl de oude houten sleep diende om bouwland zeer fijn te bewerken bij het zaaien.
Hoe is nu het samenvallen van twee betekenissen bij het woord kledden of kludden te verklaren?
Kledden met zijn keten is een vertrouwd personage uit het volksgeloof. Onze voorouders stelden zich de boze geest onder allerlei gedaanten voor. Wie "met een pak op het hart" (of met een te zeer gevulde maag) ging slapen, stelde de drukkende last die zijn adem belemmerde en zijn borst beklemde voor onder allerlei dierlijke en menselijke gestalten. Eén der voornaamste kwelgeesten was kludde of kledden: hij zwierf 's nachts rond en viel de mensen zomaar op het lijf. Meestal doolde hij rond bedekt met een zwart hondsvel en met een keten rond de hals. Het gebeurde ook dat hij zich 's nachts op een slapende stortte en deze verstikte door zijn gewicht.
Een sage verklaart de oorsprong van kludde[2]:
Een arme boer had, om aan een groot fortuin te geraken, zijn ziel voor twintig jaar aan de duivel verkocht. Toen die tijd om was, werd het "verdrag met de hel" vernietigd en was de man gedoemd om op aarde eeuwig rond te zwerven zonder ergens rust te vinden en zonder ooit met de mensen

---

[2] EYLENBOSCH E., *Hoe de oude kwelgeest "Kludde " zijn naam gaf aan een landbouwwerktuig*, in: *Oostvlaamse Zanten*, 38, 1963, nr. 4, p. 185-192; PEETERS K., *Eigen aard. Grepen uit de Vlaamse folklore*, p. 243.

een goede verstandhouding te hebben. Als de geest vluchtte, schreeuwde hij: "Kludde! Kludde! En naar die uitroep werd hij genoemd. Daar nu de nachtelijke kwelgeest steeds met rammelende keten optrad, lag de associatie van de moderne kettingsleep met de oude figuur uit het volksgeloof voor de hand.
De onhebbelijke gewoonte van kledden om een eenzame wandelaar op de rug te springen en zich te laten dragen tot bij zijn arme slachtoffer het zweet uitbarstte, kan dus verklaren waarom zijn naam verbonden werd met het lastige tuig dat de paarden moeizaam over het grasland sleepten.

Woorden, gezegden uit ons taalgebruik betreffende het oogsten en het dorsen (zowel Algemeen Nederlands als gewesttaal)

oogst
- oogst: oude benaming van de achtste maand van het jaar
- halfoogst: 15 augustus, feest van O.-L.-Vrouw Hemelvaart
- oogsten: overgebleven aren oprapen
- oogstappel: vroegrijpe appel
- zijn oogst opdoen: een grote voorraad van iets opdoen

graan
- een zak graan
- graan op struik verkopen: de vrucht verkopen als gewas op het veld
- graanbreker: werktuig om het graan te breken zodat het beter geschikt is als veevoeder
- graankieken: kip opgefokt met graan
- graanmarkt: plaats waar de verkoop van granen plaatsvindt
- snijgraan zaaien (als veevoeder of als groenbemesting)

koren
1. collectieve benaming voor de vele graankorrels
2. gewesttaal voor een bepaalde graansoort (bijvoorbeeld in onze streken rogge)
- korenbijter: kalander of korenworm, dit is een schildvleugelig vraatzuchtig zwart insect
- korenbloem: fraaie blauwe bloem die voornamelijk tussen rogge groeit
- korenmaat: maat om graan te meten (zijn licht onder de korenmaat zetten = anderen niet voorlichten of helpen)
- korenstoppel: het onderste gedeelte van een korenhalm dat na het afpikken blijft staan
- volkorenbrood: brood waarin de gehele korrel verwerkt is
- 't kaf van 't koren scheiden: de goeden van de slechten scheiden
- geen koren zonder kaf: niets of niemand is zonder gebrek
- 't is koren op zijn molen: dat past juist in zijn kraam
- er is veel kaf onder het koren: er is veel bij dat nutteloos is

dorsen (*desken*)
= met een werktuig zaad uit aren, halmen of peulen slaan
- dorsing (*desking*): afrossing
- dorser (*desker*): iemand die dorst
- dorsmolen (*dèsmeel'n*): dorsmachine
- dorsvlegel (*dèsvlegel*)
- afdorsen (*afdèsken*): afranselen
- afgedorst (*afgedèsken*): er is niets meer door dorsen uit te krijgen of afgeranseld
- hooi dorsen: nutteloos werk verrichten
- laat de boeren maar dorsen: laat anderen maar doen, wij nemen er intussen het onze van

schuur

- als een oude schuur in brand schiet, is er geen blussen aan: als oud mens verliefd wordt is er geen houden meer aan
- hij heeft handen als schuurpoorten: heel grote handen
- 't is van achter de schuur: voorbeeld tabak die heel straf is

stro

- een bundel (*boenjel*) of bot stro
- strowis: een bosje stro (op een stok gebonden diende het als verbodsteken, bij voorbeeld op een erf geplaatst kan het wijzen dat de "plaag" of mond- en klauwzeer in de stallen heerste en niemand de hofstede mocht betreden; in de fruitbomen gestoken gold het als vogelverschrikker)
- op stro zitten: gebrek lijden
- iemand op stro helpen: tot armoede brengen
- op stro liggen: dood zijn
- aaneenhangen als gekapt stro: zonder samenhang
- strootje trekken: door het trekken van strootjes van ongelijke lengte uitmaken wie iets zal doen
- geen stro (strootje) in de weg gelegd: in niets gehinderd
- hij is te verleiden met een (rot) strootje: hij is heel gemakkelijk tot iets over te halen
- hij heeft nog geen stro verlegd (verleid): nog niets gedaan
- 't was maar een strovuurken: iets dat zich met hevigheid openbaart maar slechts korte tijd duurt (fig.)
- het strokapelleken: een kapel met stro gedekt.

Een dergelijke kapel staat op het grondgebied van Denderleeuw, op het kruispunt van de Aalstersesteenweg en de Iddergemstraat (de weg die Liedekerke langs de Dender met Huissegem en Iddergem verbindt). Ze was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-ter-Nood. Men vermeldt dat het Strokapelleken een overblijfsel geweest is van een lazerij of pesthuis dat buiten het dorp gebouwd was. In de kapel werd reeds eeuwen het beeldje van Onze-Lieve-Vrouw-ter-Nood

vereerd en aanroepen tegen de krampen en de koorts. Een oud volksgebruik wil dat men bij koorts een wollen of katoenen draadje aan de ijzeren deurstaven bindt. Toen in 1953 het kapelletje bouwvallig werd, besloot men het herop te bouwen. Het oude oord werd afgebroken en herbouwd in zijn vroegere stijl. Gezien het stro niet meer te verkrijgen was, werd het met riet gedekt[3].

- 't zal gaan regenen, de varkens lopen met stro in hun muil: werd spottend gezegd tegen iemand die een dikke sigaar rookt
- steekt een bundel stro in het regengat dat het ophoudt met regenen

kaf

- kafzak: zak gevuld met kaf die diende als bed of onderbed
- er op slaan gelijk op een kafzak: er duchtig op los slaan
- overkafzakken: iemand beknorren, berispen (het overslaan of opschudden van de kafzak is hier toegepast op de persoon die de huid volgescholden krijgt)
- het kaf van het koren scheiden: het bruikbare van het nutteloze scheiden
- er is veel kaf onder het koren: er is veel bij dat nutteloos is
- dat is kaf dorsen: dat is nutteloos werk doen
- hij is zo kort als kaf: hij is opvliegend
- dat is geen kaf: dat is iets van waarde

Voor de verklaring van de uitdrukkingen gebruikten we Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse taal.

---

[3] VAN MELLO J., *Van Schiptrekker tot Pendelaar*, p. 165-167.

IN MEMORIAM BERNARD NEUKERMANS

Herman Neukermans en Jozef Van der Speeten

Bernard werd op 2 september 1921 te Okegem geboren als tweede zoon van Karel Lodewijk en Maria Josephina Van der Speeten. Het gezin werd daarna nog vergroot met zes jongens en twee meisjes waarvan het tweede heel jong overleed. Het was dus een kroostrijk gezin van negen kinderen (acht jongens en één meisje).

Bernard volgde een groot gedeelte van het lager onderwijs in de gemeentelijke jongensschool en trok vervolgens naar het Sint-Alousiuscollege van Ninove waar hij de jongste klassen van het lager onderwijs en de toenmalige volledige lagere humaniora (1ste, 2de en 3de middelbaar) afwerkte.

De Neukermansen waren gekend als verstandige en vlijtige studenten die elk jaar de mooiste prijzen wegkaapten. Bernard eindigde het middelbaar (toen de hoogste klas) in het schooljaar 1937-1938 als eerste van de klas met grote onderscheiding.

Daarna slaagde hij in de toelatingsproef bij de Postcheque en werd als jonge kerel (17-18 jaar) tewerkgesteld bij deze staatsinstelling. Na er enkele jaren te hebben gewerkt leerde hij er Augusta Mangelschots kennen waannee hij in 1949 trouwde. Het jonge paar vestigde zich vervolgens te Mechelen-Nekkerspoel waar ze met veel succes de vishandel van moeder Mangelschots uitbaatten. Het werd een druk beklante zaak. Het echtpaar werd met twee zonen gezegend. Toen Bernard in 1986 de pensioenleeftijd (65 jaar) bereikte, liet hij de winkel over en kon hij zich nu volledig wijden aan zijn hobby's. Maar "rust" kende hij niet: hij was steeds aan de slag als metser, "bricoleur" enz. Maar hij had ook af te rekenen met ziekte en tegenslagen. Zijn eerste beproeving was het overlijden van zijn echtgenote in oktober 1992. Een volgende tegenslag was een slepende ziekte die uiteindelijk

eindigde met een verblijf in het ziekenhuis van Bonheiden waar hij op 15 oktober 1998 overleed. Op de uitvaartliturgie die plaats had in de parochiekerk van Sint-Pieter en Paulus te Mechelen trad zijn jongste broer Herman, zijn petekind, op het einde van de dienst naar voor en las voor de verwonderde aanwezigen een brief voor waarin hij getuigde hoe hij zijn broer ervaren had. Een Amerikaanse gewoonte!
De Heemkring kreeg de toestemming dit getuigenis te publiceren waarin we een beeld getekend krijgen van het zeer actieve leven van Bernard.

In het land waar ik nu woon, zenden de mensen bij een overlijden geen doodsbrieven, en een begrafenis is daar niet zozeer het begraven van het lichaam, maar eerder een memoriaal van de geest. Vrienden en familieleden komen naar voor en getuigen hoe zij de overledene hebben ervaren in hun leven. Als jongste broer van Bernard en als zijn petekind, is het voor mij een eer getuigenis af te leggen voor hem. Met dank denk ik terug aan de vele jaren die ik hem heb mogen kennen.
Als ik terugdenk aan Bernard, dan komen mij altijd de beste mannelijke eigenschappen naar voor: een rotsvast vertrouwen zonder pretentie, optimisme getemperd met realisme, een diepe zin voor rechtvaardigheid, een enorm doorzettingsvermogen, grootmoedigheid en genegenheid voor allen.
Nooit heb ik mijn broer horen zeggen: "Dat kan ik niet doen". Onder zijn bescheiden uiterlijk leefde een fenomenaal intellect. Ik heb tijdens mijn leven het genoegen gehad velen te ontmoeten in Silicon Valley die faam en fortuin hebben gemaakt in wetenschap en techniek. En toch moet ik zeggen dat ik er weinig ontmoet heb met dezelfde brede talenten. Hij kon meespreken over kunst en cultuur, over marmer en beton, over wetenschap en politiek.

Vanuit de verste beelden van mijn prille jeugd herinner ik hem als een super-bricoleur die alles kon, hij polierde marmer of deed houtwerk, hij pleisterde of plombeerde, in alles met de talenten van een professioneel. Hij was een autodidact in alles en een meester-ambachtsman die genoot van eigen en goed werk. Er is in onze familie geen enkele die niet genoten heeft van zijn gastvrije hulp.

Zijn doorzettingsvermogen was legendarisch. Niets was hem te ver, te lastig, te moeilijk, te hard of te ingewikkeld. Als twintiger bracht hij op zijn eentje een boot van Mechelen naar Okegem. De boot was een oude sloep, en vijf tot zes forse mannen waren normaal nodig om de boot te verplaatsen. Hij construeerde een "triporteur" met fietsbanden, die spijtig genoeg de geest gaf een paar kilometer buiten Mechelen. Vanaf dat punt trok hij de boot al hotsend over de kasseistenen, maar de boot kwam in Okegem aan, ook al was de bodem wat afgesleten.

Hij had een sterke interesse voor alles rondom hem en een aard die sterk gaat naar de kern van alle dingen. Zijn vlug intellect en zijn "zelf-relativering" lieten hem toe om humor te ontdekken in de tragische kanten van het leven. Vier maand geleden, al sterk aangetast door een teisterende ziekte, bracht hij nog de familie aan het lachen, uren aan een stuk.

Nooit hoorde ik hem klagen of zuchten in de jaren van zijn ziekte, en hij had moed en een positieve instelling die aanstekelijk was voor ons allen. In de vele telefoongesprekken gedurende die ziekte, legde ik nooit de telefoon neer zonder een gevoel van bewondering en met een nieuwe relativerende kijk op mijn eigen problemen.

Hij had zoals Marnix Gijsen zei "de zware last op zich geladen een eerlijk man te zijn in woord en daad". Bij hem scheen dat geen zware last te zijn, maar de meest natuurlijke

vorm van zijn wezen. Hij was een man van zijn woord, gelijk er tegenwoordig nog weinig gemaakt worden.
Bovenal was hij een grootmoedig man voor allen rond hem, en als petekind heb ik dat speciaal mogen beleven. Hij was een broer in alles, wiens affectaties door de jaren heen nooit verdwenen.
Moge hij nu rusten in de Heer, met Gusta en de rest van onze familie. Hij en Gusta hadden te samen een zeer schone tijd gehad, zo zei hij, en geen ziekte zou hem dit kunnen afnemen. Moge hij nu leven in het licht van de Heer en moge het licht van zijn eigen leven ons pad verlichten op onze weg.

Door het afsterven van Bernard is de familie Neukermans voor de zesde maal getroffen door een sterfgeval: zijn broers Justus (1990), Albert (1989), Gaston (1986), Maurice (1964) en zijn zus Marie Thérèse (1991) gingen hem voor in de dood.
Een merkwaardig en lovenswaardig feit is dat de familie Neukermans trouw blijft aan haar roots. Telkenjare op de eerste of tweede zaterdag van januari wordt er samengekomen in de parochiekerk waar ze de eucharistie bijwonen die opgedragen wordt voor de overleden familieleden. Daarna is er in Okegem of elders een familiereünie.

OKEGEM IS EEN MONUMENT RIJKER[4]

Het voormalig station van de N.M.B.S, Jan Ockeghemstraat werd op 10 juli 1997 beschermd als monument om de industrieel-archeologische waarde.

Zowel het stationsgebouw als het wachtlokaal aan de overzijde van de spoorlijn zijn goed bewaarde voorbeelden van een landelijk spoorwegstation met aanhorigheden, door de toenmalige Staatsspoorwegen op de lijn Ath-Lessen-Geraardsbergen Ninove-Denderleeuw opgetrokken in een baksteenarchitectuur met verzorgde detailafwerking en in de toen karakteristieke rondboogstijl.
De Dender- en Waaslijn werd uitgebouwd in de jaren 1844-1870 door een privé-concessie. De spoorlijn zelf kwam tot stand in 1855. De bouwwerken werden ontworpen door J.-P. Cluysenaar die ook onder meer voor het station van Aalst en dat van Zandbergen tekende.
Vanaf 1870 kwam het net in bezit van de Staatsmaatschappij en werd het verder uitgebouwd. Het station van Okegem werd in 1895 gebouwd in opdracht van de Staatsmaatschappij. Het is uitgewerkt in de zogenaamde "nationale stijl", die de smaak van de tijd illustreert en die gekenmerkt wordt door neo-stijlen en eclectisisme.
Het is samengesteld uit een geheel van drie ongelijke volumes, waarvan twee onder zadeldak en bevat een centraal gedeelte van twee bouwlagen en drie traveeën. Het is verfraaid met sierlijke muurankers en baksteenfriezen met dropmotief onder zadeldaken, met houten windborden even-

---

[4] Tekst van Luc Robijns, integraal overgenomen uit: *Monumentenzorg en cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 1997*, Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 1998, p. 254.

eens met dropmotief. De voorgevel vertoont rondboog- en steekboogvensters, de zijgevel is opengewerkt met een oculus. Het geheel heeft een neoclassicistische inslag.

Het bakstenen wachtlokaal staat aan de overzijde van de sporen. Frontaal is het open, aan de zijkanten en achteraan is het gesloten. Het is afgedekt met een lessenaarsdak. Er zijn enkel vensterdoorbrekingen in de zijgevels.

Het stationsgebouw werd onlangs buiten gebruik gesteld en staat reeds enige tijd verlaten. De stad Ninove zou het aankopen om er een museum in onder te brengen.

De industrieel-archeologische waarde is gelegen in de voorbeeldfunctie van dit typisch landelijk spoorwegstation en wachtlokaal zoals hoger beschreven en in de belangrijke rol die het heeft gespeeld voor de tewerkstelling in de regio.

BRONNEN

- D'HUYVETTER C., DE LONGIE B., EEMAN M., *Bouwen door de eeuwen heen*, deel 5n2, Arrondissement Aalst, Gent, 1978, blz. 711.
- LEROUGE W., *Het noordstation te Aalst en de Oostvlaamse spoorlijn 'Dender en Waas" van Jean-Pierre Cluysenaar*, in: "*Uit velerlei eeuwen. Kultureel jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*". Bijdragen. Nieuwe reeks nr. 18, Gent, 1982, blz. 105-147.
- VAN DER SPEETEN J., *131 jaar spoorwegen te Okegem, 1855-1986*, in: "*Mededelingen van de Heemkring Okegem*", jg. 11, 1986, nr. 3 en jg. 12, 1987, nr. 1.

INHOUD

Oogsten en dorsen vroeger (deel 2) 109
Jozef Van der Speeten

In memoriam Bernard Neukermans 127
Herman Neukermans en Jozef Van der Speeten

Okegem is een monument rijker 131